

ביטאון
המורים
לערבית
ולאסלאם
مجلة المعلم

36

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית

אגף המפמרים
הפיקוח על הוראת הערבית והאסלאם

Editor

Irit Dosh-Weinberg

עורכת

אירית דוש-וינברג

Editorial Board

Shlomo Alon

Neomi Avivi-Weisblatt

Prof. Meir Bar-Asher

Rafi Cohen

חברי המערכת

ד"ר שלמה אלון

נעמי אביבי-וייסבלט

פרופ' מאיר בר-אשר

רפי כהן

Graphics

Art Plus

גרפיקה

ארט פלוס

Copy Editor

Meira Hess

עריכה לשונית

מאירה הס

הוצאה לאור

מח' הפרסומים, משרד החינוך

Editorial Address

Journal of the Teachers

of Arabic and Islam

Ministry of Education

2, Devora Haneviah St.

Jerusalem 91911

כתובת המערכת

ביטאון המורים לערבית ולאסלאם

משרד החינוך,

הפיקוח על הוראת ערבית ואסלאם,

בניין לב-רם, רח' דבורה הנביאה 2

ירושלים 91911

Tel:

02-5603597

טל:

Fax:

02-5603596

פקס:

E-mail address:

shlomal@education.gov.il

דואר אלקטרוני:

iritdw@netvision.net.il

ISSN9985

תוכן עניינים

פתח־דבר | 9

אופקים - מאמרים ודברי עיון | 13

שיר הלל לשפה הערבית | מוסא חלף | 15

קהיר אתמול, קהיר היום - 50 שנים להופעת 'הטרילוגיה הקהירית'
של נגיב מחפוט' | פרופ' ששון סומך | 16

גיליון החלומות של נגיב מחפוט' - לזכרו | ד"ר שלמה אלון | 19

חיים בלנק 1926-1984 - זיכרונות | פרופ' ששון סומך | 28

'מכרה הקרח' של אהרון אפלפלד, פרק ראשון | תרגם מעברית: ד"ר דוד שגיב | 35

חנאן אלשיח' והקול הנשי בספרות הערבית | ד"ר יאיר חורי | 44

קול ערבי אחר | צבי גבאי | 49

אל־מתנבי ואום כולתום ברשימת הנורמליזציה, מאת: ניזאר קבאני
תרגם מערבית: צבי גבאי | 51

ריפוי חולים בעזרת הקוראן | ד"ר נעמה בן עמי | 60

"הנחה אותנו בדרך הישר" (קוראן, פרק א', פסוק 7) - עיון מחודש בקוראן
ובמקורות אסלאמיים קלאסיים | ד"ר נסים דנה | 92

משולחן העבודה של המפמ"ר לערבית ולעולם הערבים והאסלאם | ד"ר שלמה אלון

• האם ירושלים נזכרת בקוראן? | 104

• הנשים בקוראן | 108

• "ויעש אלוהים את שני המאורות הגדולים. את המאור הגדול לממשלת
היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים" (בראשית, א',

ט"ז) - על השמש, על הירח ועל הכוכבים בקוראן | 118

• הקוראן לחינוך הילד - בליווי דוגמאות והסברים פסיכולוגיים, מתוך:

סדרת הצופן התרבותי של ד"ר עופר גרוזברד | 122

האנאלפביתיות החדשה באוניברסיטאות בעולם הערבי |

ד"ר מחמוד אלד'ואדי | 138

האם תיתכן התעוררות ערבית בלי תרגום? | ח'אלד אל-חרוב | 147

מורה דרך - הוראת הערבית והאסלאם | 151

מקור היהדות בתימן | יפה רוטשטיין | 153

הוראת הערבית בבית הספר - גשר בין התרבויות ובין העמים | דניאלה פז | 165

על קצה הלשון - מונחים וביטויים חדשים בשפת התקשורת המודרנית, חלק ג'

| אירית דוש'וינברג | 168

בסימן קריאה - ביקורת ספרים | 175

'מילון עברי-ערבי של ד"ר דוד שגיב | ד"ר שלמה אלון | 177

'קולות מן הים האחר - שירת נשים ערביות בת זמננו',

בעריכת: פרופ' עמי אלעד-בוסקילה | ד"ר שלמה אלון | 179

'בין סונה לשיעה - יחסי הכוחות המשתנים', בעריכת: ד"ר תמר יגנס |

ד"ר שלמה אלון | 181

'פונדמנטליסט בעל כורחו' של מוחסין חאמיד | דלית אטרקצ'י | 183

סימנייה - ספרים שנתקבלו במערכת | 187

לילות ערב, מבחר מ'אלף לילה ולילה', כרך א',

תרגמה מערבית: ד"ר חנה עמית-כוכבי | אירית דוש'וינברג | 189

לוב, מתוך הסדרה: קהילות ישראל במאות התשע-עשרה והעשרים

בעריכת: חיים סעדון | אירית דוש'וינברג | 190

רשימת הכותבים

מדריכה ארצית לעולם הערבים והאסלאם' ומורה בתיכון "אחד העם" פתח תקווה מפמ"ר ערבית ואסלאם	אטרקצ'י דלית אלון שלמה (דוקטור) אלד'ואדי מחמוד (דוקטור)
מרצה בחוג לסוציולוגיה ולעבודה סוציאלית בשלוחת אוניברסיטת סלטאן קאבוס במסקט, עומאן מרצה באוניברסיטת בר אילן מזרחן ומתרגם שירה ערבית	בן עמי נעמה (דוקטור) גבאי צבי (שגריר בדימוס) דושו'נברג אירית
מורה לערבית ולמזרח תיכון ומרכזת לימודי הערבית והאסלאם בתיכון "בליך", רמת גן מרצה במרכז האוניברסיטאי באריאל מרצה במחלקה ללימודי המזרח התיכון באוניברסיטת בן גוריון בנגב	דנה נסים (דוקטור) חורי יאיר (דוקטור)
מפקח לערבית במגזר הערבי, במחוז הצפון חתן פרס ישראל למזרחנות לשנת 2005, אוניברסיטת תל אביב	חלף מוסא סומך ששון (פרופ' אמריטוס)
מורה לערבית ומרכזת לימודי הערבית ב"בית בירם" (הריאלי), חיפה	פז דניאלה
מורה לערבית ומרכזת לימודי הערבית בתיכון "קשת", ירושלים	רוטשטיין יפה
עמית מחקר במכון טרומן למען קידום השלום באוניברסיטה העברית בירושלים	שגיב דוד (דוקטור)

ألفهرس

مقدمة | 11

مقالات ودراسات | 13

في اللغة العربية - أمدوحة للغة العربية | موسى حلف | 15
ألفاهرة أمس ، القاهرة اليوم - خمسون عاما لصدور الثلاثية القاهرية لنجيب محفوظ | بروفيسور
ساسون سوميخ | 16

"أحلام نجيب محفوظ" ، مجلة "ضاد" | د. شلومو ألون | 19

حاييم بلانك 1926-1948 - مذكرات | بروفيسور ساسون سوميخ | 28

"منجم الثلج" لأهرون أيلفلد - الفصل الأول | بترجمة : د. دافيد سچيف | 35

حنان الشيخ والصوت النسائي في الأدب العربي | د. يثير حوري | 44

صوت عربي آخر | تسفي غباي | 49

المتنبي وأم كلثوم على قائمة التطبيع من نزار قباني | بترجمة : تسفي غباي | 51

شفاء المرضى في القرآن الكريم | د. نعمة بن عمي | 60

"إهدنا الصراط المستقيم" (سورة الفاتحة، 7) - نظرة مجددة في القرآن والحديث | د. نسيم دانا
92 |

من طاولة د. شلومو ألون ، المفتش العام للغة العربية وعالم العرب والسلام :

هل يشار الى القدس في القرآن؟ | 104

النساء في القرآن | 108

"فعمل له النورين العظيمين . النور الأكبر لحكم النهار والنور الأصغر لحكم الليل والنجم
وم" (التكوين ، الأصحاح الأول) - عن الشمس والقمر والنجوم في القرآن | 118

"القرآن لتربية الأبناء" ، بمرافقة نماذج وتفسير نفسانية من مسلسل الكود الثقافي بتحرير
د. عوفير چروزبرد | 122

الأمية الجديدة بجامعة الوطن العربي | د. محمود الذواودي | 138

هل هناك نهضة عربية من دون ترجمة؟ | خالد الحروب ، موقع "زاوية أخرى" الإسرائيلي (zavita)

تعليم اللغة العربية والإسلام | 151

مصدر اليهودية في اليمن | يافا روتشتين | 153

تعليم اللغة العربية في المدرسة (العبرية) - جسر بين الثقافات والشعوب المختلفة | دنيثيلا باز
| 165

على طرف اللسان - زاوية اللغة العربية المعاصرة، الجزء الثالث | إيريت دوش - فينبرج | 168

زاوية الكتب | 175

" قاموس سجييف - عبري - عربي " د. دافيد سجييف | د. شلومو ألون | 177

" أصوات من البحر الآخر - شعر نسائي معاصر " ، تحرير بروفيسور عامي إعاد- بوسقيلة |
د. شلومو ألون | 179

" بين السنة والشيعية - تغاير العلاقات الإقليمية " ، تحرير: د. تمار يچنيس | د. شلومو ألون | 181

" أصولي - غضبا عنه " لمحسن حامد | دليت أطرقيجي | 183

كتب على مائدة هيئة التحرير | 187

" ألف ليلة وليلة - نخبة " ، الجزء الأول ، ترجمة : د. حانا عميت - كوخافي | إيريت دوش - فينبرج
| 189

" ليبيا - الطوائف اليهودية في الشرق في القرنين : التاسع - عشر والعشرين " ،

إعداد : حاييم سعدون | إيريت دوش - فينبرج | 190

قائمة المشتركين في كتابة هذا العدد

- أطرقجي دليت
مرشدة قطرية لعالم العرب والاسلام
- ألون شلومو (دكتور)
المفتش العام للغة العربية وعالم العرب والاسلام
- پاز دنييلا
معلمة اللغة العربية ومركزة تعليمها في مدرسة "بيت بيرم"
(هارثالي)، حيفا
- بن عمي نعمة (دكتورة)
محاضرة في قسم اللغة العربية في جامعة بار-إيلان
- الذوادي محمود (دكتور)
محاضر في قسم علم الاجتماع والعمل الاجتماعي
جامعة السلطان قابوس - مسقط، عمان
- حلف موسى
مفتش اللغة العربية للوسط العربي في لواء الشمال
- حوري يثير (دكتور)
محاضر في قسم اللغة العربية في جامعة بن-غوريون، بئر
السبع
- دانا نسيم (دكتور)
محاضر في الكلية الأكاديمية يهودا والسامرة، أريئيل
- دوش - فينيبرج إيريت
معلمة اللغة العربية ومركزة تعليمها في مدرسة "بليخ" الثانوية،
رمات-غان
- روتشتين يافا
معلمة اللغة العربية ومركزة تعليمها في مدرسة "كيشيت"،
القدس
- سچيف دافيد (دكتور)
باحث في معهد "ترومن"، الجامعة العبرية في القدس
- سوميخ ساسون (بروفسور)
الفائز بجائزة إسرائيل للاستشراق سنة ٢٠٠٥، جامعة تل-ايبب
- غباي تسفي
سفير متقاعد ومستشرق و مترجم شعر عربي

פתח דבר

הגיליון ה־36 שיוצא לאור הוא הגיליון השני היוצא בשנת ה־60 למדינת ישראל. המאמרים הם פרי מחקר של חוקרי ספרות ותרבות ערבית מודרנית, של חוקרי קוראן ושל מורים מבתי־ספר שונים.

בפתח הגיליון שיר הלל לשפה הערבית שכתב מוסא חלף, המפקח לערבית במגזר הערבי. פרופ' ששון סומך מציין יובל להופעת הטרילוגיה הקהירית של הסופר המצרי המנוח נגיב מחפוט', שזכתה להערכה רבה בעולם ובקרב שופטי ועדת פרס נובל לספרות. ואחריו חלומותיו האחרונים של נגיב מחפוט' מן כתב העת צ'אד. מאמר שני של פרופ' ששון סומך סוקר את יחסיו שלו עם הבלשן הדגול, פרופ' חיים בלנק המנוח. ד"ר דוד שגיב, המילונאי והבלשן, מביא את תרגומו החדשני לפרק הראשון של הרומאן "מכרה הקרח" של הסופר הישראלי, אהרון אפלפלד.

מאמרו של ד"ר יאיר חורי על חנאן אל־שיח' סוקר את יצירותיה של אחת מן הסופרות הראשונות, והבולטות בכתיבתן הפמיניסטית בעולם הערבי. צבי גבאי מביא דוגמאות לקולות אחרים, של אינטלקטואלים ערביים מתונים, ביחסם לישראל ולסכסוך הישראלי־ערבי, כמשורר הסורי אדוניס; ומנגד את קולו של נזאר קבאני הלועג בשירו למדיניות הנורמליזציה שנוקטות ממשלות ערב כלפי ישראל. ד"ר נעמה בן עמי סוקרת את חשיבות הקוראן ככלי לריפוי מחלות נפשיות בקרב מרפאים מוסלמיים, ואילו ד"ר נסים דנה מביא מגוון פירושים על הפסוק השביעי בסורת אלפאתחה: "הנחה אותנו בדרך הישר". המפמ"ר לערבית ולעולם הערבים והאסלאם, ד"ר שלמה אלון, מדפדף בספר הקוראן ובתרגומו של הקוראן לעברית של פרופ' אורי רובין, ומעלה בפנינו את התייחסותו של הקוראן לנושאים שהם אבני יסוד במחקר הלשון הערבית: ירושלים, השמש הירח והכוכבים, ומעמד הנשים באסלאם. בנוסף, הוא מציג בפנינו את פרי מחקרו של ד"ר עופר גרוזברד,

פסיכולוג קליני ומומחה לחינוך, לייעוץ ולטיפול רב-תרבותי, שעוסק בטקסט הקוראני ככלי חינוכי העונה על שאלות רבות שבהן נתקלים העוסקים בתהליך גידולו של הילד המוסלמי.

שני מאמרים בערבית עוסקים בתהליכים חברתיים-לשוניים (סוציולינגוויסטיים) בעולם הערבי. הראשון מתאר את תופעת האנאלפביתיות המודרנית בעולם המערבי בכלל, ובקרב הסטודנטים הערביים באוניברסיטאות העולם הערבי בפרט. המאמר השני חושף בפנינו את "התחדשותו" של מפעל התרגומים, כפי שהיה בתקופת אל-מאמון, במוסד 'המילה' (أَلْكَلِمَة) באבו דאבי.

בפרק מורה דרך מובאים רעיונות חדשים וכלים פדגוגיים להוראת הערבית בבתי הספר העבריים. יפה רוטשטיין סוקרת את היהדות בתימן בתקופת הג'אהליה בצירוף קטעי קריאה ותרגילים. דניאלה פז מציגה את מאפייניה של הוראת השפה הערבית בבית הספר 'בית בירם' (הריאלי) בחיפה. בסוף פרק זה מובאים מונחים וביטויים נוספים בשפה הערבית המודרנית שנאספו על ידי אירית דושינברג.

פרק בסימן קריאה מביא סקירה של ספרים העוסקים במילונו הדרכיוני החדש של דוד שגיב, באנתולוגיה של שירת נשים ערבית מודרנית, ביחסים בין הסונה לשיעה כיום ובקורות בחור פקיסטאני בארה"ב לאחר 11 בספטמבר, 2001.

בפרק סימנייה מוצגים ספרים שיצאו לאור לאחרונה, העוסקים בתרגום מודרני של 'אלף לילה ולילה' לעברית, ובחיי קהילת יהודי לוב במאות ה-19 וה-20.

אנו שבים ומזמינים את ציבור המורים לשלוח אלינו מאמרים ומערכי שיעור (רצוי בדואר האלקטרוני, או מודפסים ובצירוף דיסקט) לכתובת הבאה:

ד"ר שלמה אלון, מפמ"ר ערבית ועולם הערבים והאסלאם

מערכת ביטאון המורים לערבית ולאסלאם

משרד החינוך

ירושלים, 91911

טל: 02-5603597

פקס: 02-5603596

דואר אלקטרוני: shlomal@education.gov.il

iritdw@netvision.net.il

אירית דושינברג

עורכת הביטאון

مقدمة

يصدر العدد السادس والثلاثون وهو العدد الثاني بمناسبة مرور ستين عاما لقيام دولة اسرائيل ويشكل هذا العدد نتائج عمل باحثي الأدب والثقافة العربية المعاصرة وباحثي القرآن ومعلمين خبراء من مدارس متنوعة.

تترأس العدد أمدوحة للغة العربية ألفها موسى حلف ، المفتش للغة العربية في الوسط العربي ومن جهة أخرى يذكر البروفسور ساسون سوميخ مرور خمسين عاما لصدور ثلثية نجيب محفوظ القاهرية التي حظيت بتقدير العالم بأجمعه وأعضاء لجنة نوبل خاصة. وبجانبه "أحلام نجيب محفوظ" من مجلة "ضاد" بالإضافة لذلك يحكي لنا البروفسور ساسون سوميخ علاقته الحميمة مع العالم اللغوي المرحوم البروفسور حاييم بلانك.

منحنا الدكتور دافيد سچيف باحث اللغة العربية وأدبها ترجمة الفصل الأول لرواية "منجم الثلج" للقاص الإسرائيلي أهرون أبلفلد من اللغة العبرية الى اللغة العربية ويليها مقال الدكتور بيئر حوري عن المؤلفة اللبنانية حنان الشيخ التي تتميز بمؤلفاتها النسائية المعاصرة في العالم العربي. يقدم تسفي غباي أصواتا عربية "أخرى" تابعة لمفكرين عرب ذوي آراء معتدلة والنزاع الإسرائيلي - العربي وبالمقابل صوت الشاعر العربي نزار قباني الذي يسخر من سياسة الدول العربية بالنسبة لتطبيع العلاقات ما إسرائيل.

تتناول دكتورة نعمة بن عمي القرآن كوسيلة لشفاء الأمراض النفسية المستعملة عند معالжин مسلمين ، كما يقدم لنا الدكتور نسيم دانا تفاسير متنوعة حول الآية السابعة من سورة الفاتحة: "إهدنا الصراط المستقيم". الدكتور شلومو ألون المفتش العام لتعليم اللغة العربية وعالم العرب والاسلام يتصفح كتاب القرآن من جهة وترجمته الحديثة الى اللغة العبرية للبروفسور أوروي روبين من جهة اخرى ويستعرض معالجة القرآن مواضيع هامة كلا من القدس والشمس والقمر والكواكب ومكانة النساء في الاسلام. بالإضافة الى ذلك يعرض البحث الشامل للدكتور عوفير چروزبرد عالم نفسي متخصص بالتربية والاستشارة النفسية والعلاج المتعدد الثقافات. يتناول هذا البحث دور القرآن الكريم كوسيلة تربوية ويشمل على الكثير من الأجوبة للأسئلة التي يواجهها كل من

يعالج الولد المسلم ويربيه.

في ختام هذا الفصل مقالان يتناولان مراحل اجتماعية- لغوية في الوقت الراهن. يصف المقال الاول الأمية الحديثة في العالم الغربي والعربي عامة وفي الجامعات العربية خاصة. اما المقال الثاني فيكشف لنا "تجدد" عملية التراجع من قبل معهد "الكلمة" في ابو ظبي كما شهدناها في عهد الخليفة المأمون.

يعرض الفصل الثاني وسائل وطرقا جديدة حديثة لتعليم اللغة العربية والاسلام لمنفعة المعلمين والطلاب. تبدا يافاروتشتين بعرض تاريخ اليهودية في اليمن في الجاهلية بجانبه فصول من الحديث وتمرين للطلاب. دنيثيلا باز تعالج مميزات تعليم اللغة العربية في مدرسة "بيت بيرم" (هارثالي) الحيفاوية وينتهي هذا الفصل بقائمة إضافية للمصطلحات الحديثة في اللغة العربية بتقديم إيريت دوش - فينبرج.

زاوية الكتب تستعرض كتبا تتناول القاموس العربي- العبري والعربي-العربي الجديد للدكتور دافيد سچيف والتشكيلة الشعرية النسائية العربية الحديثة والعلاقات الحالية بين السنة والشعبة وسيرة حياة شاب باكستاني في الولايات المتحدة بعد احداث الحادي-عشر من أيلول ٢٠٠١. اما فصل كتب على مائدة التحرير فيعرض كتابين صدرا مؤخرا. اولهما ترجمة جديدة معاصرة للكتاب "ألف ليلة وليلة" (الجزء الاول) وثانيهما حياة الطائفة اليهودية في ليبيا خلال القرن التاسع-عشر والعشرين.

نعود ونلح عليكم، جمهور اساتذة اللغة العربية في المدارس العبرية، ان تفضلوا وتهبوا من وقتكم لتقديم مواد تدريسية ومقالات تربوية للاعداد القادمة من مجلتنا.

وزارة التربية والتعليم

القدس، 91911

تلفون 02-5603597

فاكس 02-5603596

shlomal@education.gov.il

بريد إلكتروني

iritdw@netvision.net.il

مع عاطر التحيات،
إيريت دوش - فينبرج